

Edicija DRAGULJI LAGUNE

1. SAMARKAND, Amin Maluf
2. CRVENI ŠATOR, Anita Dajamant
3. ZAKON ĆUTANJA, Mario Puzo
4. ČOVEK I DEČAK, Toni Parsons
5. DEVOJKA SA BISERNOM MINĐUŠOM, Trejsi Ševalije
6. BIBLIJA OTROVNE MASLINE, Barbara Kingsolver
7. KADA SI OTIŠAO, Megi O'Farel
8. NIKOM NI REČI, Harlan Koben
9. OGNJENA KAPIJA, Stiven Presfild
10. CARICA, Šan Sa
11. LOVAC NA ZMAJEVE, Haled Hoseini
12. AVANTURE NEVALJALE DEVOJČICE, Mario Vargas Ljosa
13. KOLIBA, Vilijem Pol Jang
14. RINGIŠPIL, Jelena Bačić Alimpić
15. SEDAM SUNACA I SEDAM LUNA, Žoze Saramago

DRAGULJI LAGUNE

*Avanture nevaljale
devojčice*

MARIO VARGAS LJOSA

Prevela sa šanskog
Ljiljana Popović-Andić

■ Laguna ■

Naslov originala

Mario Vargas Llosa

TRAVESURAS DE LA NIÑA MALA

Copyright © Mario Vargas Llosa 2006

Translation Copyright © 2008, 2015 za srpsko izdanje,
LAGUNA

EDICIJA DRAGULJI LAGUNE

KNJIGA BROJ 12

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za X, u sećanje na herojska vremena

Sadržaj

Barokni realizam Marija Vargasa Ljose.....	9
I Čileankice	15
II Gerilac	31
III Portretista konja u <i>swinging</i> Londonu.....	95
IV Terdžuman iz <i>Šato Megurua</i>	147
V Dečak bez glasa.	199
VI Arkimedes, graditelj lukobrana	280
VII Marčela u Lavapjesu.	321
O autoru.	365

Barokni realizam

Marija Vargasa Ljose

Kad neko kao Mario Vargas Ljosa ima šezdeset počasnih doktorata najboljih svetskih univerziteta i sva međunarodno bitna priznanja, kad desetak godina sasvim prirodno očekuje Nobelovu nagradu, kad je neko svetski značajan pisac i kad na svakih nekoliko godina objavi po jedan roman čitan širom planete, poslednje što bi trebalo da ga muči jeste sumnja u sopstveno delo; pa ipak, ima nešto u Mariju Vargasu Ljosi što ga čini osetljivim na šapatom izrečene kritike, nešto poput želje „dobrog dečka“ da udovolji svima. Još od poznih šezdesetih godina prošlog veka, kad je uz Garsiju Markesa, Hulija Kortasara i Karlosa Fuentesu postao deo tvrdog jezgra „buma“ nove hispanoameričke proze, Vargas Ljosa je imao potrebu da knjigama odgovara na žaoke i kritičke primedbe. Kad su mu posle tri vrhunska romana – *Grad i psi*, *Zelena kuća*, *Razgovor u katedrali* – neki kritičari počeli da prebacuju kako u njegovim knjigama nema humora i kako, navodno, piše stisnutih zuba, objavio je potpuno drukčiju, krajnje

duhovitu knjigu *Pantaleon i posetiteljke*; kad su petnaestak godina kasnije počeli da se čuju komentari kako Vargas Ljosa više nije onaj stari i kako je postao previše opterećen političkom dimenzijom svojih knjiga, demantovao je takve glasine intimističkim romanom *Pohvala pomajci*, prepunim erotskog naboja. Bilo bi možda preterano reći da je neke od svojih najpopularnijih knjiga peruanski pisac napisao iz inata, ali je izvesno da su mnoge od njih bile neočekivana književna osveta zlim jezicima. U takve knjige spada i roman *Avanture nevaljale devojčice*, promovisan kao avanturističko-ljubavno štivo koje traje decenijama i dešava se uzduž i popreko globusa. Da li je posredi novo iznenađenje? Da li je peruanski pisac rešio da se opet osveti onima koji ga kritikuju i napiše takoreći jedan *new age* roman, ili jedan „žučkasti“ ljubavni roman? Dve najbolje Vargasove knjige u poslednjih deset godina *Jarčeva proslava* i *Raj na drugom čošku* romansirane su biografije dominikanskog diktatora Truhilja, Pola Gogena i Flore Tristan, njegove čuvene babe anarhistkinje. U njima se, osim ruke majstora, prepoznaje ogroman trud da se, uz pomoć dokumentacije, istorijskih podataka i njihove verne realističke obrade, minuciozno rekonstruišu epoha i sredina u kojima se protagonisti kreću i razvijaju. Od rafiniranog jezičkog eksperimentatora koji menja nekoliko tačaka gledišta u jednoj jedinoj rečenici (*Razgovor u katedrali*) do „biografskih“ knjiga napisanih u novom milenijumu, Vargas Ljosa kao da je napravio pun krug postepenog prečišćavanja svog proznog izraza i povratka na tradicionalne forme devetnaestovekovnog romana; u istom razdoblju takođe je napravio pun ideološki krug, sleva nadesno – od buntovnog levičarskog studenta do konzervativnog neoliberala koji na kraju milenijuma prihvata apoteozu vladavine slobodnog tržišta. Mnogima se to nije dopalo, i protumačili su takvo pomeranje

kao znak nedoslednosti autora. Moguće je, međutim, da je Vargas Ljosa uvek i jedino bio samo veran svom vremenu i kako se ono kretalo, od revolucionarnih šezdesetih prema ultrakonzervativnom kraju milenijuma, tako su se te promene odražavale i njegovom delu.

Treba imati u vidu da je Marija Vargas Ljosa oduvek najviše oduševljavao pozni realistički roman devetnaestog veka, smatrao ga je vrhuncem proznog stvaralaštva i sopstvenim uzorom. To nije sramota priznati: na kraju krajeva, niko ne zamera Džonu Irvingu što dan-danas u Novoj Engleskoj pokušava da piše kao Čarls Dikens. Dovoljno je samo proučiti *Neprekidnu orgiju*, Vargasovu mamutsku studiju o Floberu, pa se uveriti odakle ta gotovo opsesivna strast prema faktografiji, digresiji, pojedinostima kojima strpljivo nastoji da stvori iluziju gotovo dokumentarne verodostojnosti svojih knjiga. U nekima od njih, u doba kad je pokušao da se aktivno bavi politikom – kao predsednički kandidat protiv Alberta Fuhimorija, na izborima u ranim devedesetim – rezultat nije bio na visini njegovog umetničkog dara; tada je napisao neka programska, gotovo pamfletska dela kao, na primer, *Lituma u Andima*. Kasnije, u pomenutim „biografskim“ romanima, Vargasova kreativnost je pronašla neuporedivo bolji oslonac u dokumentarnosti, pripremajući teren za roman *Avanture nevaljale devojčice*, možda konačne tačke na prećutnu polemiku i istovremeno njegov odgovor na pitanje do koje mere se danas može biti istovremeno savremen i tradicionalan pisac.

Od kada je objavljen, roman *Avanture nevaljale devojčice* na čelu je mnogih lista bestselera, ali i probranih izbora književnih kritičara; *Njujork tajms* ga je svrstao među sto najboljih savremenih romana, u Evropi i Americi knjiga je postigla bukvalno milionske tiraže. Zavodljiva i varljivo laka za čitanje, ona u sebi nosi zamku iskusnog zanatlije: krajnje

složenu sintaksu i višeslojnost značenja. Opisujući u vremenu i prostoru ljubavnu odiseju „dobrog dečka“ i „nevaljale devojčice“, pisac će bezbroj puta prekinuti svoju misao da bi u digresiji digresije saopštio u kojoj četvrti, u kojoj ulici, u kojoj kafani, za kojim stolom se dešavalo to što je imalo da se desi; šta su jeli a šta pili protagonisti kad su se na tom i tom mestu sreli; biće upletenih priča o čudesnoj gradnji lukobrana, o Parizu Sartra i Žilijet Greko i Londonu pop-revolucije, o javnim kućama Tokija i opskurnim kafanama Madrida; o rođenju i slomu peruanske levičarske gerile, o umetnicima, revolucionarima, prevodiocima i diplomatama, o mikrokosmosima bogatih i siromašnih; preplitaće se istorijske i fiktivne ličnosti i priče, i na trenutke će čitalac pasti u iskušenje da se zapita je li zaista potrebna tolika minucioznost rekonstrukcije pre no što ga ona ne uvuče i proguta, dok grozničavo bude prevrtao stranice da vidi šta je posle bilo.

Može se slobodno reći da je romanom *Avanture nevaljale devojčice* Vargas Ljosa konačno zadovoljio svoj glavni hir: da u postmoderna vremena napiše veliki realistički roman. *Nevaljala devojčica* nije Ema Bovari dvadeset prvog veka, ali je po mnogo čemu u dijalogu s njom; određuje se prema Floberovom liku kao druga strana medalje. Ako je strast izazvala slom i na videlo iznela licemerje građanskog sistema vrednosti kod Floberove junakinje, upravo njeno potiskivanje – često prikazano kao „odsustvo“ – jeste pravi *spiritus movens Nevaljale devojčice*. U oba romana ljubavna priča je, u stvari, samo proćelje dublje analize i kritike socijalnih nejednakosti, jedne freske raslojenog društva koje se razvija u nimalo simpatičnom pravcu. Stiče se, ipak, utisak da je Vargas Ljosa želeo da napravi i korak dalje: da dovede do ekstrema neki vanvremeni makijavelizam ljudi iz sloja bez prave prilike za uspeh u životu, rođen iz očaja društvene

osujećenosti, istovremeno tragičan, uzaludan i patetičan, bez obzira na surovost i doslednost s kojima se sprovodi u delo. Kao da je osim slikara hteo da bude i sudija koji ima neku vrstu gorkog razumevanja za tu tragičnu vitalnost ljudi sa socijalnog dna, za njihovu uzaludnu, upornu, bespoštednu borbu kojoj sve podređuju i žrtvuju, bez obzira na neminovnost konačnog poraza na koji ih osuđuje neka surova društvena determinacija.

Da bi priču učinio istovremeno zanimljivom, univerzalnom i verodostojnom, Vargas Ljosa kao da je sledio Čestertonovu misao da je preterivanje mikroskop stvarnosti. Do krajnosti je zaoštrio suprotnosti svojih protagonista: bolesnu ambiciju da živi sred moći i bogatstva jedne inteligentne, sposobne žene sa društvenog dna, i dekadentnu neambicioznost obrazovanog čoveka iz dobre kuće, iz višeg građanskog staleža, pred kojim su svi putevi otvoreni još od dečaćkih dana. U tom „preterivanju“ Vargas Ljosa nije propustio da posegne za sopstvenim bogatim iskustvom dobrovoljnog izgnanika, svetskog putnika i erudite, čiji je dom već decenijama u Londonu, da bi priču smestio u nekoliko uzbudljivih svetskih prestonica, namerno je kiteći opisima i komentarima o svetu koji i te kako dobro poznaje. Rezultat je zato ubedljiva, žestoka, istovremeno ironično tužna, na momente komična priča, ispričana prekomernim baroknim realizmom, koja na raznim nivoima komunicira s najširim slojem mogućih čitalaca.

Branko Anđić

I

Čileankice

To je bilo čudesno leto. Došao je Peres Prado sa svojim orkestrom od dvanaest muzičara da uveseli igranke u vreme karnevala u klubu *Terasas* u Mirafloresu¹ i *Loun tenisu* u Limi; na Trgu Ačo organizovan je nacionalni šampionat u mambu, koji je imao velikog uspeha uprkos pretnji kardinala Huana Gualberta Gevare, nadbiskupa iz Lime, da će izopštiti sve parove koji su učestvovali, a moj kraj „Vesela četvrt“, koji su činile mirafloreske ulice Dijego Fere, Huan Faning i Kolon, takmičio se u malom fudbalu, biciklizmu, atletici i plivanju sa Ulicom San Martin, i mi smo, naravno, pobedili.

Tog leta 1950. Čopavi Lanjas je prvi put muvao jednu curu – crvenokosu Seminauel – i ona mu je, na iznenađenje celog Mirafloresa, rekla „da“. Čopavi je zaboravio na svoje šepanje i od tada je išao ulicom prsivši se kao da je Čarls Atlas. Tiko Tiravante je raskinuo sa Ilze i smuvao Lauritu,

¹ Miraflores – rezidencijalna imućna četvrt u Limi. (Prim. prev.)

Viktor Oheda je smuvao Ilze i raskinuo sa Inge, Huan Bareto je smuvao Inge i raskinuo sa Ilze. U kraju je vladalo takvo sentimentalno preraspoređivanje da smo ostajali zbunjeni, ljubavi su se prekidale i ponovo započinjale, i na subotnjim žurkama parovi koji su odlazili nisu uvek bili isti oni što su dolazili. „Kakva neozbiljnost!“, sablažnjavala se moja tetka Alberta, s kojom sam živeo od smrti svojih roditelja.

Talasi plaža u Mirafloresu lomili su se dva puta, daleko, prvi put na dvesta metara od obale, i do tamo smo išli mi hrabri da ih dočekamo grudima i puštali smo da nas nose jedno sto metara, do mesta gde su talasi umirali tek da bi se moćno povratili i ponovo lomili u drugom naletu, koji je nas što smo jurili za njima gurao do kamenčića plaže.

Tog izuzetnog leta, na žurkama u Mirafloresu svi su prestali da igraju valcer, korido, bluz, bolero i uarače, jer je mambo razbijao. Mambo, zemljotres koji je na žurkama u kraju sve parove – i dečje i adolescentske i zrele – naterao da se kreću, skaču, poskakuju i prave figure. I sigurno se isto dešavalo na žurkama van Mirafloresa, s one strane sveta i života, u Linseu, Brenji, Čoriljosu, ili još egzotičnijim četvrtima kao što su Viktorija, centar Lime, Rimak i Porvenir, gde mi iz Mirafloresa niti smo kročili niti smo mislili ikada da kročimo.

I kao što smo sa valcera, uaračea, sambe i polke prešli na mambo, takođe smo sa rolšua i trotineta prešli na bicikl, neki, kao na primer Tato Pop i Toni Ogledalo, na motocikl, a jedan ili dvojica čak i na automobil, kao lokalni rmpalija Lučin, koji je ponekad od tate krao ševrolet kabriolet i vozio nas sto na sat da napravimo krug po keju, od *Terasasa* do klanca Armendaris.

Ali najznačajniji događaj tog leta bio je dolazak u Miraflores iz Čilea, njihove daleke zemlje, dveju sestara čije su upadljivo prisustvo i neponovljiv način govora, brz, s gutanjem poslednjih slogova reči i s nedovršenim uzvikom na

kraju rečenice koji je zvučao kao „pue“, napravili revoluciju među nama, stanovnicima Mirafloresa koji smo upravo zamenili kratke pantalone dugim. I u meni, više nego u drugima.

Mlađa je izgledala starije i obrnuto. Starija se zvala Lili i bila je nešto niža od Lusi, godinu dana mlađe. Lili je imala najviše četrnaest-petnaest godina, a Lusi trinaest ili četrnaest. Pridev privlačna kao da je bio izmišljen za njih, ali iako Lusi jeste bila takva, nije bila baš kao njena sestra; ne samo zato što joj je kosa bila kraća i manje plava i što se oblačila ozbiljnije od Lili nego i zato što je bila ćutljivija i što je u plesu – iako je takođe pravila figure i izvijala se sa smelošću na koju se nijedna žiteljka Mirafloresa ne bi usudila – izgledala kao neka skromna, inhibirana i gotovo bezlična devojka u poređenju sa Lili, onom čigrom, onim plamenom na vetru, onom prikazom, kada su se puštale ploče na pikapu,² kada je treštao mambo i kada smo počinjali da igramo.

Lili je igrala kao živa vatra i vrlo graciozno, smeškala se i pevušila reči pesme, podizala ruke, pokazivala kolena i pokretala struk i ramena tako da je čitavo njeno malo telo, koje su tako zločesto i sa toliko krivina oblikovale njene suknje i bluze, izgledalo kao da se uvija, vibrira, i od glave do pete je učestvovalo u plesu. Onaj ko je igrao mambo s njom uvek bi izvukao deblji kraj, jer kako da sledi taj đavolski vihor razigranih nogu a da ne ispadne trapav? Nemoguće! Čovek bi od početka zaostajao za njom, vrlo svestan da su oči svih parova bile usredsređene na njene mambo poduhvate. „Kakva mala!“ zgražavala se moja tetka Alberta. „Igra kao Tongolele, kao igračica rumbe iz meksičkog filma.“ „Dobro, ne treba zaboraviti da je Čileanka“, odgovarala je sama sebi, „ženama iz te zemlje vrlina nije jaka strana.“

² Engl.: *pick up* – glava gramofonske igle. (Prim. prev.)

Ja sam se zaljubio u Lili do ušiju, na najromantičniji način da se čovek zaljubi – govorilo se takođe zacopati se. Tog nezaboravnog leta tri puta sam pokušao da je smuvam. Prvi put u gornjem parteru *Rikarda Palme*, bioskopa u Centralnom parku Mirafloresa, na nedeljnom matineu, ali nije pristala, rekla mi je da je još mlada da bi imala dečka. Drugi put na klizalištu koje je upravo tog leta otvoreno u dnu parka Salasar, i rekla mi je da neće, da treba da razmisli, jer iako sam joj se ja malo sviđao, roditelji su od nje tražili da nema dečka dok ne završi četvrti srednje, a ona je još bila u trećem. I poslednji put, nekoliko dana pre velike gužve, u *Krem Riki* na Bulevaru Larko, dok smo pili milkšejk od vanile, i naravno, opet sam čuo „ne“; što bi mi rekla „da“ kad smo već i ovako izgledali kao momak i devojka? Zar nas nisu uvek kod Marte, kad smo igrali igru istine, birali kao par? Zar nismo sedeli zajedno na plaži u Mirafloresu? Zar nije na žurkama najviše igrala sa mnom? Zašto bi mi onda formalno rekla „da“ kad je ceo Miraflores mislio da smo par? S licem manekenke, tamnim i nestašnim očima i punim usnama, Lili je bila oličenje koketerije.

„Na tebi mi se sve sviđa“, govorio sam. „Ali najviše način na koji pričaš.“ Bila je duhovita i originalna, po intonaciji i ritmu tako drukčija od Peruanki, a i zbog nekih izraza, reči i izreka od kojih smo mi iz kraja bili na sedmom nebu, pokušavajući da odgonetnemo šta znače i da li se u njima krije neki podsmeh. Lili je stalno govorila nešto dvosmisleno, pravila zagonetke, ili pričala neke viceve koji su bili toliko masni da su se devojke iz kraja zgražavale. „One male Čileanke su užasne“, presuđivala je moja tetka Alberta, skidajući i stavljajući naočari nalik na profesorku, zabrinuta da te dve strankinje ne unište mirafloreski moral.

U Mirafloresu s početka pedesetih godina još nije bilo visokih zgrada; to je bila četvrt jednospratnih kućica, najviše

dvospratnih, sa vrtovima i neizostavnim geranijumima, poncijanama, lovorima, bugenvilijama, travnjakom i terasama po kojima su se uspinjale kozja krv ili bršljan, s ljuljaškama gde su susedi čekali noć ćaskajući i udišući miris jasmina. U nekim parkovima bilo je bodljikave petlove kreste sa crvenim i ružičastim cvetovima, duž pravih, čistih trotoara raslo je drveće sućea, jakarande, kupine, a kolorit su davali kako cveće iz vrtova tako i žuta kolica sladoledžija firme *D' Onofrio* u belim mantilima sa crnim kapama, koji su obilazili ulice danju i noću, najavljujući svoje prisustvo sirenom čije je sporo zavijanje na mene imalo dejstvo varvarskog roga, kao iz praistorije. Još se čuo poj ptica u tom *Miraflor*esu gde su porodice sekle borove kada su devojke stasavale za udaju, jer ako to ne bi uradili, jadvnice bi ostajale usedelice kao moja tetka Alberta.

Lili mi nikada nije rekla „da“, ali istina je da smo izuzev te formalnosti u svemu drugom izgledali kao momak i devojka. Držali smo se za ruke na matine predstavama u bioskopima *Rikardo Palma*, *Leuro*, *Montekarlo* i *Kolina*, i mada se nije moglo reći da smo u mraku partera radili radnju kao parovi sa dužim stažom – raditi radnju bila je formula koja je obuhvatala sve, od bezazlenih poljubaca do cmakanja s jezikom i ružnog pipkanja, koje je svakog prvog petka valjalo priznati popu kao smrtni greh – Lili me je puštala da je poljubim u obraz, u ivicu uha, u ugao usana, i ponekad bi na sekund dotakla svojim usnama moje i udaljila ih s melodramatičnom grimasom: „Ne, ne, to ne, mršavko!“ „Zacopan si, mršo, pečen si, mršo, istopićeš se koliko si se naložio, mršo“, rugali su mi se drugovi iz kraja. Nikad me nisu zvali po imenu – Rikardo Somokursio, uvek nadimkom. Nisu ni najmanje preterivali: bio sam zaljubljen do ušiju u Lili.

Zbog nje sam se tog leta potukao s Lukenom, jednim od mojih najboljih drugova. Na jednom od onih okupljanja devojčica i momaka iz kraja na uglu Kolona i Dijega Ferea, u bašti Čakatana, Luken je, praveći se duhovit, odjednom rekao da su Čileankice bile prostakuše jer nisu bile prave plavuše nego farbane i da su, meni iza leđa, u Mirafloresu počeli da ih zovu Blajhane. Zamahnuo sam da ga opalim direktom u bradu, on je eskivirao i otišli smo da rešimo sukob pesnicama na čošku keja Rezerve, pored hridina. Nismo razgovarali cele nedelje sve dok nas na sledećoj žurki momci i devojke iz kraja nisu naterali da se pomirimo.

Lili je svako popodne volela da ide u taj čošak parka Salasar pun palmi, tatula i zvončića, gde smo sa malog zida od crvene cigle posmatrali ceo zaliv Lime kao što kapetan broda sa komandnog mosta posmatra more. Ako je nebo bilo vedro – a mogao bih da se zakunem da je tog leta nebo stalno bilo bez oblaka i da je sunce sijalo nad Mirafloresom ne izneverivši nijedan naš dan – tamo u dnu, na obzorju okeana video se crveni, plamteći disk kako se opršta sa zracima i užarenom svetlošću dok tone u vodama Pacifika. Sa istim žarom s kojim je išla na pričest na podnevnu misu u crkvu u Centralnom parku, Lili je netremice gledala tu plamenu loptu i čekala trenutak kada će more progutati poslednji zračak da zamisli želju koju će sunce ili Bog da joj ostvari. I ja sam zamišljao želju, verujući samo polovično da će se ostvariti. Naravno, uvek istu, da mi napokon kaže „da“, da budemo momak i devojka, da radimo radnju, da se volimo, da budemo verenici, venčamo se i bogati i srećni završimo u Parizu.

Otkako sam znao za sebe, maštao sam da živim u Parizu. Verovatno krivicom mog tate, onih knjiga Pola Fevala, Žila Verna, Aleksandra Dime i tolikih drugih koje me je terao

da čitam pre nego što je poginuo u nesreći zbog koje sam ostao siročić. Ti romani su mi napunili glavu avanturama i ubedili me da je u Francuskoj život bogatiji, veseliji, lepši i da je sve bolje nego drugde. Zbog toga sam, osim mojih časova engleskog u Peruansko-američkom institutu, uspeo da me tetka Alberta upiše u *Francusku alijansu* u Bulevaru Vilson, gde sam išao tri puta nedeljno da učim francuski. Iako sam voleo da se provodim s ortacima iz kraja, bio sam priličan štreber, dobijao sam dobre ocene i veoma sam voleo jezike.

Kada mi je džeparac to dozvoljavao, pozivao sam Lili na čaj – još nije ušlo u modu reći „snek“ – u *Tjendesitu blanku*, sa snežnobelom fasadom, stočićima i nadstrešnicama na pločniku i kolačima kao iz bajke – glazirani biskviti, medenjaci punjeni belim filom, rolati! – na samom čošku Bulevara Larko, Bulevara Arekipa i Aleje Rikardo Palma, osenčene krošnjama visokih fikusa.

Odlazak sa Lili u *Tjendesitu blanku* na sladoled i parče torte, bila je sreća, nažalost gotovo uvek pomračena prisustvom njene sestre Lusi, koju sam morao da trpim na svim izlascima. Ona je sasvim mirno bila treća rupa na svirali, uništavajući mi plan i sprečavajući me da ćaskam nasamo sa Lili i da joj kažem sve lepe stvari koje sam maštao da joj šapnem na uho. Ali čak i kada je zbog Lusinog prisustva naš razgovor morao da zaobiđe izvesne teme, bilo je neprocenjivo biti pored nje, gledati ples njene kose kad god pomeri glavu, vragolasti sjaj njenih očiju boje tamnog meda, slušati kako priča, tako drukčije, i ponekad, kad je neoprezna, u dekolteu njene pripijene bluze ugledati početak onih malih grudi koje su se već ocrtavale, okrugle, sa nežnim kružićima i bez sumnje čvrste i glatke kao mlade voćke.

„Ja ne znam šta radim ovde sa vama kao treća rupa na svirali“, izvinjavala se ponekad Lusi. Ja sam je lagao: „Šta ti

je, nama je lepo u tvom društvu, zar ne, Lili?“ Lili se smejala i uzvikivala: „Da, puuuuuuu...“, dok joj je u zenicama iskrio podsmešljivi đavolak.

Tog leta je bilo u modi šetati Bulevarom Pardo, pod alejom fikusa preplavljenom pticama pevačicama, između kućica sa obe strane ulice po čijim su vrtovima i terasama trčkarala deca pod nadzorom guvernanti u belim uštirkanim uniformama. Kako je zbog Lusinog prisustva bilo teško pričati sa Lili o onome što bih želeo, razgovarao sam o običnim temama: planovima za budućnost, na primer, kada diplomiram, postanem advokat i odem u Pariz sa diplomatskim statusom – jer tamo, u Parizu, živeti znači živeti, Francuska je zemlja kulture – ili se možda posvetim politici, da malo pomognem ovom jadnom Peruu da ponovo postane veliki i napredan, zbog čega bih morao malo da odložim put u Evropu. A šta bi one volele da budu, da rade, kad porastu? Lusi, razborita, imala je vrlo određene ciljeve: „Pre svega da završim školu. Posle toga, da nađem dobar posao, možda u nekoj prodavnici ploča, mora da je strašno zanimljivo.“ Lili je razmišljala o nekoj turističkoj agenciji ili avio-kompaniji, da bude stjuardesa, ako ubedi roditelje, tako bi besplatno putovala po celom svetu. Ili možda glumica, ali nikada ne bi dozvolila da je snimaju u bikiniju. Da puno putuje, da upozna sve zemlje, to je bilo ono što joj se najviše sviđalo. „Dobro, bar poznaješ dve zemlje, Čile i Peru, šta još hoćeš?“, govorio sam joj ja. „Uporedi se sa mnom, koji nikada nisam izašao iz Mirafloresa.“

Stvari koje je Lili pričala o Santjagu bile su za mene predvorje pariskog neba. Sa kakvom zavišću sam je slušao! Tamo, za razliku od Perua, na ulicama nije bilo siromaha ni prosjaka, dečake i devojčice roditelji su puštali da ostaju na žurkama do jutra, da plešu *cheek to cheek* i nikada nije moglo da se

vidi, kao ovde, kako matorci, mame, tetke, uhode mlade dok igraju pa da ih grde ako odu predaleko. U Čileu su dečake i devojčice puštali da uđu na filmove za odrasle i od petnaeste godine više nisu morali da se kriju kad puše. Tamo je život bio zabavniji nego u Limi jer je bilo više bioskopa, pozorišta, predstava, zabava sa orkestrima, i iz Amerike su u Santjago stalno dolazile klizačke, baletske, muzičke grupe i na svakom poslu Čileanci su zarađivali dva-tri puta više nego Peruanci ovde.

Ali, ako je bilo tako, zašto su roditelji Čileanki ostavili tu divnu zemlju da bi došli u Peru? Jer oni nisu bili bogati nego, očigledno, siromašni. Pre svega, nisu živeli kao mi, devojke i momci iz „Vesele četvrti“, u kućama sa batlerima, kuvaricama, poslugom i baštovanima, nego u stanu, u nekoj uskoj trospratnoj zgradi u Ulici Esperansa, blizu restorana *Gambrinus*. A u Mirafloresu tih godina, za razliku od onoga što će se dogoditi nešto kasnije, kada su počele da niču zgrade i da nestaju kuće, u stanovima su živeli samo siromasi, ta beznačajna ljudska vrsta kojoj su – ah, kakva šteta – izgleda pripadale Čileankice.

Nikada nisam video njihove roditelje. One nikada nisu pozvale kući ni mene, niti bilo koju devojku ili dečka iz kraja. Nikada nisu ni slavile rođendan ni napravile žurku, niti nas pozvale na čaj, ni da se igramo, kao da su se stidele da vidimo kako je skromno mesto gde žive. Meni je to što su sirote i stide se zbog svega što nemaju izazivalo sažaljenje, povećavalo moju ljubav prema Čileanki i budilo nesebičnost: „Kada se Lili i ja venčamo, sa nama će živeti cela njena porodica.“

Ali mojim drugovima, a posebno mojim drugaricama iz Mirafloresa, budilo je nepoverenje to što nam Lusi i Lili nisu otvarale vrata svoje kuće. „Zar su toliko sirote da ne mogu da organizuju nijednu žurku?“, pitale su se. „Možda

nisu sirote, nego cicije“, pokušavao je da popravi stvar Tiko Tiravante, pogoršavajući je.

Momci iz kraja su odjednom počeli da govore loše o Čileankicama zbog načina na koji su se šminkale i oblačile, da se rugaju njihovoj oskudnoj odeći – svi smo napamet znali te suknjice, bluzice i sandale koje su, da se ne bi primećivalo, kombinovale na sve moguće načine – a ja sam ih branio, pun plemenitog gneva, ta ogovaranja bila su zavist, pakosna zavist, otrovna zavist, jer na žurkama Čileankice nikada nisu sedele, svi momci su stajali u redu da ih pozovu na ples – „Jer puštaju da ih stiskaju, ko bi tako sedeo“, govorila je Laura – ili zato što su na okupljanjima u kraju, na igrama, na plaži, ili u parku Salasar, uvek bile u centru pažnje, i svi momci bi se sjatili oko njih, dok su ostale... – „Jer se prave važne i bezobrazne su zato što se pred njima usuđujete da pričate masne viceve koje mi ne bismo dopustile!“, prelazila je Teresita u protivnapad – i, na kraju, zato što su Čileankice bile divne, moderne, dovitljive, a one, naprotiv, izveštačene, zaostale, staromodne, licemerne i pune predubedenja. „Sa ponosom!“, odgovarala je nadmeno Ilze.

Ali iako su ih ogovarale, devojčice iz „Vesele četvrti“ i dalje su ih pozivale na žurke i izlazile s njima u grupi na plaže u Mirafloresu, na misu nedeljom u podne, na matinee i u obavezne šetnje po parku Salasar, od sumraka pa do prvih zvezda, koje su tog leta svetlucale na nebu Lime od januara do marta, a da ih – siguran sam – ni jednog jedinog dana nisu sakrili oblaci, kako to uvek biva u ovom gradu, četiri petine dana u godini. Radile su tako jer smo im mi, momci, to tražili i zato što su, u suštini, devojčice u Mirafloresu bile Čileankicama fascinirane kao ptičica kobrom koja je hipnotiše pre nego što je proguta, svetica grešnicom, anđeo đavolom. Zavidele su strankinjama iz te daleke zemlje Čilea na slobodi

koju one nisu imale, da izlaze svuda i ostaju da se šetaju ili plešu do kasno, ne tražeći dozvolu da ostanu još malo, što njihovi tata ili mama, ili starija sestra ili tetka, nisu dolazili da kroz prozor uhode s kim i kako igraju ili da ih odvedu kući jer je već bila ponoć, vreme kada pristojne devojke ne igraju niti razgovaraju s muškarcima na ulici – to su radile uobražene, prostakuše i Indijanke – nego u svojim kućicama i u svojim krevetima lepo spavaju. Zavidele su im što su tako opuštene, što igraju tako neusiljeno, ne razmišljajući da li im se vide kolena i što mrdaju ramenima, grudima i guzom kao nijedna devojka u Mirafloresu, i što možda dopuštaju sebi takve slobode s momcima kakve se one nisu usuđivale ni da zamisle. Ali ako su bile tako slobodne, zbog čega ni Lili ni Lusi nisu htele da imaju dečka? Zbog čega su odbijale sve nas koji smo ih muvali? Nije Lili samo mene odbila; i Lala Molfina i Luča Klauksa, a Lusi je rekla „ne“ Lojeru, Pepeu Kanepi i šminkeru Huliju Bjenvenidi, prvom Miraflorcu kome su roditelji poklonili folksvagen kada je napunio petnaest godina, iako nije završio školu. Zbog čega Čileankice, kada su bile tako slobodne, nisu htele da imaju dečka?

Ta i druge tajne vezane za Lili i Lusi neočekivano su se razjasnile 30. marta 1950, poslednjeg dana tog nezaboravnog leta, na žurki debeljuce Marirose Alvares-Kalderon; žurka koja će obeležiti epohu i zauvek ostati u pamćenju svih prisutnih. Kuća porodice Alvares-Kalderon, na uglu 28. jula i La Pasa, bila je najlepša u Mirafloresu, a možda i u Peruu, sa vrtovima i visokim drvećem, tipuanama sa žutim cvećem, zvončićima, ružičnjacima i bazenom sa pločicama. Marirosine žurke su uvek bile sa orkestrom i mnoštvom konobara, koji su tokom noći služili kolače, zalogajčiće, sendviče, sokove i sve vrste bezalkoholnih pića, žurke za koje smo se mi pozvani pripremali kao da ćemo se popeti na nebo. Sve

je bilo fantastično dok se nisu pogasila svetla; nas stotinak dečaka i devojčica okružili smo Marirosu i otpevali joj *Happy Birthday*, a ona je dunula i ugasila petnaest svećica na torti, i stali smo u red da je, kao što je uobičajeno, izljubimo.

Kada su Lili i Lusi došle na red da je zagrle, Marirosa, srećno prasence čije je salce kipelo iz ružičaste haljine s velikom mašnom na leđima, širom je otvorila oči nakon što ih je poljubila u obraz:

– Vi ste Čileanke, zar ne? Upoznaću vas sa mojom strinom Adrijanom. I ona je Čileanka, upravo je stigla iz Santjaga. Dođite, dođite.

Uhvatila ih je za ruke i odvela ih u kuću dovikujući: – Strina Adrijana, strina Adrijana, imam za tebe iznenađenje!

Kroz stakla velikog prozora, osvetljenog pravougaonika koji je uokvirivao veliku salu s ugašenim kaminom, zidove sa pejzažima i portretima u ulju, foteljama, sofama, tepisima i desetak gospođa i gospode sa čašama u rukama, video sam kako nekoliko trenutaka kasnije uleće Marirosa sa Čileankicama; uspeo sam letimično da vidim vitku figuru jedne vrlo visoke, vrlo doterane, vrlo lepe gospođe, sa cigaretom koja se dimila na vrhu dugačke muštikle, kako sa predusretljivim osmehom prilazi da pozdravi svoje mlade zemljakinje.

Otišao sam da popijem sok od manga i da krišom popušim jedan vajsroj, između kabina za presvlačenje kod bazena. Tamo sam sreo Huana Baretu, mog prijatelja i druga iz škole Šampanjat, koji se takođe osamio da popuši. Iznenada me je pitao:

– Je l' imaš nešto protiv da muvam Lili, mršavi?

Znao je da, iako tako izgleda, mi nismo bili par i takođe je znao – kao i svi, precizirao je – da sam tri puta pokušao da je smuvam i da me je sva tri puta odbila. Odgovorio sam mu da sam i te kako protiv toga, jer iako me je Lili odbila, to je bila njena mala igra – u Čileu su devojke takve – ali da joj

se ja u stvari sviđam, da smo nas dvoje zapravo kao momak i devojka i da sam to več, pritom, počeo da je muvam četvrti i poslednji put i da se ona spremala da pristane kad se pojavila torta sa petnaest svećica za debeljucu i prekinula nas. Ali sad kad završi razgovor sa Marirosinom strinom i kad se vrati, nastaviću da je muvam i ona će pristati, i od te večeri će biti moja devojka u pravom smislu reči.

– Ako je tako, moraću da muvam Lusi – pomirio se sa sudbinom Huan Bareto. – Štos je u tome što se meni sviđa Lili, ortak.

Ohrabrio sam ga da muva Lusi i obećao mu da ću dati sve od sebe da ona pristane. On i Lusi i ja i Lili bismo bili fenomenalna četvorka.

Dok smo Huan Bareto i ja razgovarali pored bazena i gledali kako na podijumu za igru plešu parovi u ritmu orkestra braće Ormenjo – možda nije orkestar Peresa Prada, ali je bio odličan, koje trube!, koje udaraljke! – popušili smo dva vajsroja. Zašto je Marirosi palo na pamet da baš u tom trenutku upozna svoju strinu sa Lusi i Lili? Šta su toliko naklapale? Kvario mi se plan, dođavola. Jer, uistinu, kada su najavili tortu sa petnaest svećica, ja sam već bio počeo svoju četvrtu – i bio sam siguran, ovoga puta uspešnu – izjavu ljubavi Lili, nakon što sam ubedio orkestar da odsvira *Me gustas*,³ najprigodniji bolero za muvanje devojaka.

Trebala im je čitava večnost da se vrate. I vratile su se preobražene: Lusi vrlo bleđa i sa podočnjacima, kao da je videla duha i da se oporavlja od nekog natprirodnog šoka, a Lili namrgođena, s kiselom grimasom – oči su joj sevale – kao da su je tamo unutra one gospođe i gospoda, oni lovani, doveli u nezgodnu situaciju. Odmah sam je pozvao da igramo, jedan

³ Šp.: *Me gustas* – sviđaš mi se. (Prim. prev.)

od onih mamba koji su bili njen specijalitet – *Mamba broj pet* – i nisam mogao da verujem, Lili nije mogla da se sastavi, gubila je ritam, zbunjivala se, grešila je, spoticala se, spala joj je mornarska kapica, dajući joj pomalo smešan izgled. Nije se ni potrudila da je popravi. Šta se desilo?

Siguran sam da su po završetku *Mamba broj pet* svi na žurki znali, jer se debeljuca pobrinula da razglasi. Kako li se naslađivala ta žvakara dok je sve to prepričavala, onako detaljno, kiteći i preuveličavajući priču, i istovremeno širom otvarala oči od radoznalosti, zaprepašćenja i sreće! Kakvu nezdravu radost mora da su osetile – kakva zadovoljština, kakva sramota! – sve devojke u kraju koje su toliko zavidele tim Čileankicama pristiglim u Miraflores da naprave revoluciju u običajima nas dece koja smo tog leta položili ispit za adolescente!

Ja sam poslednji saznao, kada su Lili i Lusi već misteriozno nestale, ne pozdravivši se ni sa Marirosom niti bilo s kim – „Gutajući sramotu“, presudila bi moja tetka Alberta – i kada se tajanstveno šuškanje već proširilo po celom podijumu za igru i uzbudilo stotinak dečaka i devojčica koji su se, zaboravivši na orkestar, na svoje momke i devojke, na to da rade radnju, sašaptavali, ponavljali, uzbunjivali, uzbudivali, širom otvarajući oči užagrole od ogovaranja: „Je l' znaš? Jesi li čuo? Šta kažeš? Shvataš? Zamisli, zamisli!“ „Nisu Čileanke! Ne, nisu! Čista izmišljotina! Niti su Čileanke niti znaju išta o Čileu! Lagale su! Prevarile nas! Sve su izmislile. Marirosina strina ih je raskrinkala! Kakve razbojnice, kakve razbojnice!“

Bile su obične Peruankice. Jadne! Sirotice! Strina Adrijana, koja je tek došla iz Santjaga, sigurno je doživela iznenađenje svog života kada je čula kako govore s onim akcentom koji je nas tako dobro varao, ali ga je ona odmah prepoznala kao obmanu. Kako su li se Čileankice loše osećale kada je

debeljucina strina, razotkrivajući farsu, počela da im postavlja pitanja o porodici u Santjagu, o kraju u kojem su živele u Santjagu, o školi u kojoj su učile u Santjagu, o rodbini i prijateljima njihove porodice u Santjagu, terajući Lusi i Lili da progutaju najgorču pilulu njihovog kratkog života, izivljavajući se nad njima sve dok, kada su izašle iz sale, duševno uništene i fizički razorene, nije mogla da pred svojim rođacima i prijateljima i zapanjenom Marirosom izjavi: „Ma kakve Čileanke! Ove devojčice nikad nisu kročile u Santjago i isto su toliko Čileanke kao što sam ja Tibetanka!“

Tog poslednjeg dana leta 1950. – i ja sam upravo napunio petnaest godina – počeo je moj stvarni život, onaj koji razdvaja kule u vazduhu, iluzije i mitove od gole stvarnosti.

Kompletnu priču o lažnim Čileankicama nisam saznao precizno, niti je znao iko izuzev njih, ali jesam čuo razna nagađanja, ogovaranja, izmišljanja i navodna otkrića koja su, kao neki bučan trag, dugo pratila lažne Čileankice kada su one prestale da postoje – da tako kažem – pošto nikada više nisu bile pozvane na žurke, ni na igre, ni na čaj, ni na okupljanja u kraju. Zli jezici su govorili da iako ih pristojne devojke iz „Vesele četvrti“ i celog Mirafloresa više nisu vidale i okretale su glavu kada bi ih srele na ulici, dečaci, momci, muškarci ih jesu tražili, krišom, kao što se traže devojčure – a šta su drugo bile Lili i Lusi nego dve devojčure iz neke četvrti poput Brenje ili Porvenira koje su se, da bi sakrile svoje poreklo, predstavile kao strankinje kako bi se uvukle među pristojne ljude u Mirafloresu – da rade radnju s njima, one stvari koje su samo Indijanke i devojčure dopuštale da im rade.

Kasnije su, pretpostavljam, svi polako zaboravljali Lili i Lusi, jer su druge osobe, druge teme, zamenile tu avanturu poslednjeg leta našeg detinjstva. Ali ja ne. Ja ih nisam zaboravio, naročito ne Lili. I mada su protekle tolike godine i

Miraflores se toliko promenio – a isto tako i običaji, izgubile su se barijere i predrasude koje su se ranije tako napadno isticale, a sada se kriju – ja sam je zadržao u pamćenju i ponekad je se setim, čujem nestašni smeh i vidim podsmešljivi pogled njenih očiju boje tamnog meda, vidim je kao se njiše kao trska u ritmu mamba. I dalje mislim da je, uprkos tome što sam proživio toliko leta, to bilo najčudesnije od svih.

II

Gerilac

Meksiko lindo je bio na uglu ulica De Kanet i Gizard, na korak od Trga Sen Silpis, i moje prve godine u Parizu kad sam bio u stisci s novcem, mnogo noći sam odlazio na zadnja vrata tog restorana da sačekam da se Paul pojavi s malim paketom tamala, tortilja, karnita ili enčilada, koje bih pojeo u svom potkrovlju u hotelu *Senat* pre nego što se ohlade. Paul je počeo da radi u *Meksiko lindu* kao pomoćnik u kuhinji i ubrzo je, zahvaljujući svojim kulinarskim sposobnostima, unapređen u pomoćnika glavnog kuvara, i kada je ostavio sve da bi se telom i dušom posvetio revoluciji, već je bio glavni kuvar u restoranu.

Tada, početkom šezdesetih godina, Pariz je živeo u groznici kubanske revolucije i vrveo je od mladih sa svih pet kontinenata koji su kao Paul maštali da u svojim zemljama ponove podvig Fidela Kastru i njegovih bradonja i pripremali se za to, ozbiljno ili u igri, u kafanskim zaverama. Osim što je zarađivao za život u *Meksiko lindu*, kad sam ga upoznao

nekoliko dana nakon što sam došao u Pariz, Paul je išao na neke kurseve iz biologije na Sorboni, koje je takođe napustio zbog revolucije.

Sprijeteljili smo se u jednom kafeu u Latinskoj četvrti gde se okupljala jedna grupa nas Južnoamerikanaca koje je Sebastian Salazar Bondi u svojoj knjizi priča nazvao *Jadni ljudi iz Pariza*. Kada je Paul saznao za moje probleme, predložio mi je da mi pomogne u pogledu hrane pošto je u *Meksiko lindu* nije bilo napretek. Ako u deset uveče dođem do sporednih vrata, ponudiće mi „besplatnu i toplu gozbu“, nešto što je već činio sa drugim siromašnim zemljacima.

Imao je najviše dvadeset četiri ili dvadeset pet godina, i bio je burence s nogama – vrlo, vrlo debeo – simpatičan, druželjubiv i pričljiv. Uvek je imao širok osmeh na licu i zbog toga naduvane obraze. U Peruu je nekoliko godina studirao medicinu i neko vreme je proveo u zatvoru zato što je bio jedan od organizatora čuvenog štrajka na Univerzitetu San Markos, 1952. godine za vreme diktature generala Odrije. Pre nego što je došao u Pariz, proveo je godinu-dve u Madridu, gde se oženio jednom devojkom iz Burgosa. Upravo su dobili dete.

Živeo je u Mareu, koji je onda, pre nego što je Andre Malro, ministar kulture generala De Gola, započeo veliko čišćenje i obnovu starih rastočenih i prljavih vila iz sedamnaestog i osamnaestog veka, bio kraj zanatlija, stolara, obučara, šnajdera, siromašnih Jevreja i velikog broja studenata i umetnika bez para. Osim tih brzih susreta na sporednim vratima *Meksiko linda*, sastajali smo se obično i u podne u *Petit sursu* kod Odeona ili na terasi *Klinija*, na uglu Sen Mišela i Sen Žermena, da popijemo kafu i ispričamo jedan drugom svoje dogodovštine. Moje su se sastojale isključivo od brojnih pokušaja da nađem posao, što nije bilo nimalo lako jer moja titula advokata sa peruanskog univerziteta nije

impresionirala nikoga u Parizu, kao ni činjenica da sam se dobro snalazio na engleskom i francuskom. A njegove su bile pripreme za revoluciju koja će od Perua napraviti drugu socijalističku republiku u Latinskoj Americi. Jednog dana kada me je odjednom upitao da li bi me interesovalo da dobijem stipendiju za vojno obrazovanje na Kubi, rekao sam Paulu da me, iako mi je on lično krajnje simpatičan, politika ni najmanje ne zanima; štaviše, mrzeo sam je i svi moji snovi su se svodili na to – izvinjavam se zbog sitnoburžoaske osrednjosti, drugar – da nađem stabilan posao koji bi mi omogućio da neupadljivo provedem svoje preostalo vreme u Parizu. Rekao sam mu takođe da mu ne pada na pamet da mi priča išta o svojim zaverama, da ne želim da živim s teskobom da će mi se oteti neka informacija koja bi mogla da nanese štetu njemu i njegovim drugovima.

– Ne brini. Imam poverenja u tebe, Rikardo.

Imao je, zaista, i to toliko da me nije poslušao. Pričao mi je sve što je radio, pa čak i najpoverljivije detalje složenih revolucionarnih priprema. Paul je pripadao Pokretu revolucionarne levice, MIR,⁴ koji je osnovao Luis de la Puente Useda, jedan disident Aprističke partije.⁵ Kubanska vlada je MIR-u dodelila stotinak stipendija da peruanski momci i devojke dobiju gerilsku obuku. To su bile godine sukoba Pekinga i Moskve i u tom trenutku je izgledalo da će se Kuba prikloniti maoističkoj liniji, iako je na kraju, iz praktičnih razloga, ušla u savez sa Sovjetima. Usled stroge blokade koju su SAD nametnule ostrvu, stipendisti su morali da prođu

⁴ Šp.: MIR: *Movimiento de la Izquierda Revolucionaria* – Pokret revolucionarne levice. (Prim. prev.)

⁵ Šp.: APRA: *Alianza Popular Revolucionaria Americana* – Narodni revolucionarni američki savez; peruanska partija. (Prim. prev.)

kroz Pariz na putu ka svom odredištu i Paul je tada imao muke da ih negde smesti.

Ja sam mu pomagao u tim logističkim operacijama da rezerviše sobe u krajnje bednim hotelima – „koje drže Arapi“, govorio je Paul – u koje smo zbijali po dvoje, a ponekad po troje budućih gerilaca u neku bednu sobicu ili u *chambre de bonne*⁶ nekog Latinoamerikanca ili Francuza spremnog da dà svoj prilog svetskoj revoluciji. Jednom sam u svom potkrovlju hotela *Senat* u Ulici Sen Silpis krišom od upravnice madam Okler smestio jednog od tih stipendista.

Činili su vrlo raznovrsnu faunu. Mnogi su bili studenti književnosti, prava, ekonomije, nauke i pedagogije sa San Markosa koji su bili aktivisti u Komunističkoj omladini i drugim levičarskim organizacijama, i osim stanovnika Lime, pojavljivali su se mladići iz provincije, pa čak i neki seljaci, Indijanci iz Pune, Kuska i Ajakuča, ošamućeni od skoka u Pariz iz svojih andskih sela i zajednica, gde su ko zna kako regrutovani. Sve su gledali zbunjeno. Iz malobrojnih rečenica koje sam sa njima razmenjivao na putu od *Orlija* do njihovog hotela, ponekad su mi ostavljali utisak da im nije mnogo jasna vrsta stipendije koju će imati, niti da dobro shvataju iz čega se sastojala obuka koju će dobiti. Nisu svi dobili stipendiju u Peruu. Neki su je dobili u Parizu, u šarolikoj masi Peruanaca – studenata, umetnika, avanturista, boema – koji su skitali po Latinskoj četvrti. Među njima je najoriginalniji bio moj prijatelj Alfonso Spiritista, koga je u Francusku poslala neka teozofska sekta iz Lime, na studije parapsihologije i teozofije, a Paulova elokvencija ga je otela od duhova i smestila u svet revolucije. To je bio jedan bledunjav, stidljiv momak koji je jedva otvarao usta i u njemu je bilo nešto bestelesno i odsutno,

⁶ Franc.: potkrovlje. (Prim. prev.)

kao prožeto preranom duhovnošću. U našim podnevnim razgovorima u *Kliniju* ili u *Petit sursu*, ja sam nagoveštavao Paulu da mnogi od tih stipendista koje je MIR slao na Kubu i ponekad u Severnu Koreju ili Narodnu Republiku Kinu, koriste priliku za malo turizma i da se nikada neće popeti na Ande, niti se zavući u Amazoniju s puškom o ramenu i rancem na leđima.

– Sve je proračunato, stari moj – odgovorio mi je Paul, u pozi stručnjaka koji ima na svojoj strani zakone istorije.
– Ako se polovina njih pokaže kao sposobna, revolucija je gotova stvar.

Jeste, MIR je radio stvari malo na brzinu, ali kako je mogao da dozvoli sebi luksuz da se uspava? Nakon što se toliko godina kretala kao puž, istorija je odjednom, zahvaljujući Kubi, postala bolid. Trebalo je delovati učeći, saplićući se, ustajući. Nije bilo vremena da se regrutuju mladi gerilci koji će polagati ispite znanja, fizičke spremnosti i psihološke testove. Ono najvažnije bilo je iskoristiti tih sto stipendija pre nego što ih Kuba ponudi drugim grupama – Komunističkoj partiji, Oslobodilačkom frontu, trockistima – koje su se nadmetale ko će prvi sprovesti u delo peruansku revoluciju.

Većina stipendista po koje sam išao na *Orli* da ih odvedem u hotelčice i pansionere gde će zatvoreni provesti boravak u Parizu, bili su muškarci i to vrlo mladi, neki adolescenti. Jednog dana sam otkrio da među njima ima i žena.

– Idi po njih i odvedi ih u onaj hotelčić u Ulici Ge Lisak – zamolio me je Paul. – Drugarica Ana, drugarica Arlet i drugarica Eufrasija. Lepo se ponašaj prema njima.

Pravilo koje su stipendisti dobro naučili bilo je da ne govore svoja prava imena. Čak su i među sobom koristili nadimke ili ratna imena. Čim su se tri devojke pojavile, imao sam utisak da sam već negde video drugaricu Arlet.

Drugarica Ana je bila crnka živahnih pokreta, nešto starija od ostalih, i po onome što sam od nje čuo tog jutra i dva ili tri puta koliko sam je video, mora da je bila vođa sindikata učiteljica. Drugarica Eufrasija, krhka Kineskinja, izgledala je kao da ima petnaest godina. Bila je mrtva umorna zato što na dugom putovanju nije oka sklopila i povraćala je nekoliko puta od turbulencija. Drugarica Arlet je imala ljupku figuru, tanušan struk, bledu kožu i mada je, kao i ostale, bila obučena vrlo jednostavno – grube suknje i džemper, bluze od perkala i neke velike ravne cipele s onim pertlama koje prodaju na pijaci – bilo je nečeg vrlo ženstvenog u načinu na koji je hodala i kretala se, a naročito kako je pućila svoje pune usne kada je postavljala pitanja o ulicama kroz koje je taksi prolazio. U njenim tamnim, izražajnim očima titralo je nešto nespokojno dok je posmatrala bulevare oivičene drvećem, simetrične zgrade i mnoštvo mladih oba pola s kesama, knjigama i sveskama koji su skitali po ulicama i bistroima oko Sorbone, na našem putu prema hotelčiću u Ulici Ge Lisak. Dali su im sobu bez kupatila i prozora, sa dva kreveta koje je trebalo da podele njih tri. Kada sam se opraštao, ponovio sam im Paulove instrukcije: da se ne miću odatle sve dok u nekom trenutku posle podne on ne dođe i objasni im plan rada u Parizu.

Bio sam na vratima hotela i palio cigaretu pre polaska kada mi je neko dodirnuo rame:

– Od ovog sobička imam klaustrofobiju – osmehnula mi se drugarica Arlet. – Osim toga, ne dolazi čovek svaki dan u Pariz, dođavola.

Onda sam je prepoznao. Mnogo se promenila, naravno, naročito način na koji je govorila, ali je i dalje iz nje izbijao sav onaj nestašluk koji sam dobro pamtio, nešto smelo, spontano i provokativno, što se videlo u njenom izazivačkom držanju,

isturenim grudima i licu, jedna noga malo pozadi, podignuta guza i podsmešljiv pogled koji je sagovornika ostavljao u nedoumici da li govori ozbiljno ili se šali. Bila je sitna, imala je male ruke i stopala, a kosa, sada crna a ne svetla, bila joj je povezana trakom i sezala joj je do ramena. I onaj tamni med u njenim zenicama.

Upozorivši je da je ono što ćemo uraditi bilo kategorički zabranjeno i da će zbog toga drug Žan (Paul) da nas grdi, odveo sam je da obiđe Panteon, Sorbonu, Odeon i Luksemburšku baštu i na kraju – veliki trošak za moj džep! – da ručamo u *Akropolju*, grčkom restorančiću u Ulici Ansijen komedi. Za ta tri sata razgovora ispričala mi je, kršeći prava revolucionarne konspiracije, da je studirala književnost i prava na Katoličkom univerzitetu i da je godinama bila aktivista u ilegalnoj Komunističkoj omladini i da je, isto kao i ostali drugovi, prešla u MIR jer je to bio pravi revolucionarni pokret, a ne kao ona prethodna, za današnje vreme jedna sklerotična i anahrona partija. Govorila mi je te stvari nekako mehanički, bez mnogo ubedenja. Ja sam joj pričao o mojoj jurnjavi u potrazi za poslom da bih mogao da ostanem u Parizu i rekao joj da su sada sve moje nade bile položene u jedan konkurs za prevodioce sa španskog koji je objavio Unesko i biće održan idućeg dana.

– Drži sebi pesnice i kucni u sto tri puta da položiš – rekla mi je drugarica Arlet, vrlo ozbiljna, gledajući me netremice.

– Da li su takva sujeverja spojiva s naučnom doktrinom marksizma-lenjinizma? – provocirao sam je.

– Da se postigne ono što hoćeš, sve važi – smesta mi je vrlo odlučno odgovorila. Ali odmah se, sležući ramenima, osmehnula: – Još ću da se pomolim da položiš ispit, iako nisam religiozna. Hoćeš da me prijaviš partiji što sam sujevna? Ne verujem. Imaš facu dobrog čoveka...

Nasmejala se i na obrazima su joj se napravile iste onakve rupice kakve je imala kao devojčica. Otrpao sam je do hotela. Ako se slaže, rekao sam, tražiću od druga Žana dozvolu da je izvedem da vidi druga mesta u Parizu pre nego što nastavi svoje revolucionarno putovanje. „Odlično“, rekla je, pružajući mi nežnu ruku, koja je oklevala da se odvoji od moje. Gerilka je bila mnogo lepa i mnogo koketna.

Sledećeg jutra sam polagao ispit za prevodioce u Unesku sa još dvadesetak kandidata. Dali su nam da prevedemo šest prilično lakih tekstova sa engleskog i sa francuskog. Oklevao sam oko izraza „art roman“, koji sam prvo preveo kao „rimski umetnost“, ali sam kasnije u proveru shvatio da je reč o „romaničkoj umetnosti“. U podne sam otišao sa Paulom da pojedemo po viršlu sa krompirićima u *Petit sursu* i bez okolišanja sam mu tražio dozvolu da izvedem drugaricu Arlet dok je u Parizu. Gledao me je lukavo i pravio se da mi drži predavanje:

– Kategorički je zabranjeno kresati drugarice. Na Kubi i u Narodnoj Republici Kini, za vreme revolucije, tucanje sa gerilkom moglo je da te dovede do streljanja. Zašto hoćeš da je izvedeš? Je l' ti se dopada?

– Pretpostavljam da mi se sviđa – priznao sam, pomalo postidišeno. – Ali ako to može da ti napravi neki problem...

– Onda ćeš da se uzdržiš? – nasmejao se Paul. – Nemoj da si licemer, Rikardo! Izvedi je a da ja ne saznam. Ali da mi posle sve ispričaš. I, pre svega, koristi kondom.

Tog istog popodneva otišao sam po drugaricu Arlet u njen hotelčić u Ulici Ge Lisak i odveo je na *steak frites*⁷ u *Petit Otelari* u Ulici de l'Arp. A zatim u mali *boîte de nuit*⁸ *Eskal* u

⁷ Franc.: biftek sa prženim krompirićima. (Prim. prev.)

⁸ Franc.: noćni klub. (Prim. prev.)

Ulici Mesje le Prens, gde je tih dana Karmensita, jedna mlada Špankinja obučena sva u crno, kao Žilijet Greko, uz gitaru pevala, ili bolje rečeno recitovala stare stihove i republikanske pesme iz vremena građanskog rata. Popili smo nekoliko čaša ruma sa koka-kolom, piće koje je već počelo da se zove kuba libre.⁹ Lokal je bio mali, mračan, zadimljen, topao, pesme epske i melanholične, još nije bilo mnogo ljudi, i pre nego što smo završili piće i nakon što sam joj ispričao da sam zahvaljujući njenom veštičjem umeću i njenoj molitvi dobro prošao na ispitu Uneska, uhvatio sam je za ruku i, ukrstivši prste s njenima, pitao sam je da li je shvatila da sam već deset godina zaljubljen u nju.

Počela je da se smeje:

– Zaljubljen u mene a da me ne znaš? Hoćeš da kažeš da već deset godina čekaš da se jednog dana u tvom životu pojavi devojka kao što sam ja?

– Znamo se vrlo dobro, samo se ti ne sećaš – odgovorio sam joj vrlo polako, prateći njenu reakciju. – Onda si se zvala Lili i predstavljala si se kao Čileankica.

Mislio sam da će od iznenađenja povući ruku ili da će je nervozno zgrčiti, ali ništa od toga. Ostavila ju je mirno u mojim rukama, nimalo se ne uzbudivši.

– Šta kažeš? – promrmljala je. U polumraku se nagnula i lice joj se toliko primaklo mome da sam joj osetio dah. Njene okice su me proučavale pokušavajući da me odgonetnu.

– Je l' još uvek umeš onako dobro da imitiraš intonaciju Čileanki? – pitao sam je dok sam joj ljubio ruku. – Nemoj mi reći da ne znaš o čemu pričam. Ne sećaš se ni da sam ti tri puta izjavio ljubav i da si mi svaki put dala korpu?

⁹ Šp.: *Cuba libre* – slobodna Kuba. (Prim. prev.)

– Rikardo, Rikardito, Ričard Somokursio! – uzviknula je veselo i sada jesam osetio stisak njene ruke. – Mršavi! Balavac koji je bio tako udešen da je izgledao kao da je upravo došao sa pričešća? Ha, ha! To si bio ti. Jao, kako je smešno! Još onda si imao facu nevinašceta.

Pa ipak, kad sam je trenutak kasnije pitao kako i zašto je njoj i njenoj sestri Lusi palo na pamet da se predstavljaju kao Čileankice kada su se preselile u Ulicu Esperansa u Mirafloresu, odlučno je rekla da ne zna o čemu govorim. Otkud mi tako nešto? Reč je o drugim osobama. Niti se ona ikada zvala Lili, niti je imala sestru, niti je ikada živela u tom lovanskom kraju. To će ubuduće biti njen stav: da mi poriče priču o Čileankicama, iako bi ponekad, kao te noći u baru *Eskal* kada mi je rekla da u meni prepoznaje polušašavog balavca od pre deset godina, i iz nje nešto izbijalo – neka slika, neka aluzija – što ju je odavalo kao lažnu Čileankicu iz našeg detinjstva.

Ostali smo u baru *Eskal* do kasnih sati i mogao sam da je ljubim i mazim, ali mi nije uzvraćala. Nije sklanjala usne kada sam ih tražio; ali nije činila ni najmanji pokret da odgovori, puštala je ravnodušno da je ljubim i, naravno, nikada nije otvarala usta da bih mogao da osetim njenu pljuvačku. I njeno telo je izgledalo kao santa leda kada su je moje ruke milovale po struku, ramenima, i zaustavljale se na čvrstim grudima sa nabubrelim bradavicama. Ostala je mirna, pasivna, rezignirana pred tim izlivima, kao kraljica pred počastima vazala sve dok me, potpuno prirodno, primetivši da moja milovanja postaju smelija, nije udaljila.

– Ovo je moja četvrta izjava ljubavi, Čileankice – rekao sam joj na vratima hotelčića u Ulici Ge Lisak. – Je li odgovor najzad „da“?